

MEDYADA ŞİDDET EFSANESİ: ELEŞTİREL BİR GİRİŞ

Yazar : David TREND
Yayınevi : Yapı Kredi Yayınları
Yer&Yıl : İstanbul, 2008
Sayfa : 181 s.
Çeviren : Gül BOSTANCI

Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN
Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
hhtaylan@gmail.com

Medyada şiddet, sessiz sinemanın ve sonrasında ortaya çıkan televizyonun etkilerinin araştırılmasına değin giden sürecin başlarından beridir tartışılan bir konudur. Medyada şiddet tartışması, kitle iletişim araçlarındaki şiddetin (özellikle de televizyonun) çocuk ve gençlerde ortaya çıkaracağı olumsuz etkiler üzerinde temellenir. Neredeyse bir panik (*moral panic*) haliyle konuya eğilir. Özellikle de 1960'ların sonu ve 1970'lerde A.B.D.'de hükümet aracılığıyla birçok kuruluş, medyada şiddet olgusu üzerinde araştırmalar yürütür. Bu konuda yürütülen araştırmalar, özellikle iletişim bilimi, psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji disiplinlerinden gelen araştırmalarca yürütülür ve bu çalışmalar sonucu da birçok kuramsal yaklaşım ortaya çıkar.

Söz konusu bu araştırmalar ve kuramsal yönelimler, David Trend'in kitabında değindiği gibi, medyada şiddet efsanesinin doğmasına öncülük etmiştir. Gün geçmiyor ki, okullarda şiddet haberleri görmeyelim. Gençler arasında şiddetin artışıyla ilgili haberler, hem çokça alıcı bulmakta hem de bu tür haberler haber editörleri tarafından abartılı servislerle sunulmaktadır. Bunların önemli kısmı doğrudur hatta basına (görsel ve/ya işitsel) yansımamaktadır. Mesele, toplumdaki şiddetin medya tarafından artırıldığı fikri ya da medyanın gerçekte olan şiddetten

daha fazlasını sunmasıdır. David Trend de bu iki olguya işaret ettiği *Medyada Şiddet Efsanesi* (2008) isimli bu çalışmasında; a- medyanın, toplumdaki şiddeti abartarak haberleştiği ve b- medya etki araştırmalarında, medyanın şiddet üzerindeki etkisinin fazlaca abartılmasıyla ilgili eleştirel bir yaklaşım sergilemektedir.

Beş bölümden oluşan çalışmasının ilk bölümünde Trend, medyada şiddetin kısa bir tarihini vermektedir. İkinci bölümde, medyada şiddetin etkileri araştırmalarını tarihsel süreç içerisinde yer vermektedir. Üçüncü bölümde, medyada şiddet ve korku ilişkisi üzerinde durmakta; sonraki bölümde ise, medyadaki şiddetin medya türlerine göre nasıl kullanıldığına değinmektedir. Beşinci ve son bölümde ise, medyadaki şiddetin yapımcılarının iddia ettiği “izleyicilerin talepleri” konusundaki görüşlerine yönelik eleştirileri ve karşı çıkışından oluşmaktadır. Trend, kitabın ana amacını, “yanlış bilgilendirilen” halkın korkularını tatmine çalışan aydınlar ve politikacılar gibi toplumun önemli kesimlerinin “gıdası” haline gelen medyadaki şiddet olgusunu ve bu olguya ilişkin yürütülen çalışmalar ve sonuçlarını sorgulamak olduğunu belirtir.

Trend, medyada şiddet konusunun, medyadaki şiddeti “zevkle” izleyenler ile ondan korkanlar arasındaki tartışmalar üzerinde yürüyen birçok fikrin kafa karışıklığına neden olduğunu belirterek, söz konusu kitabında, medyadaki şiddetin tarihi seyrini sunarak söz konusu kafa karışıklığını berraklaştırmayı dener. Ona göre şiddet, medyayla var olan bir durum değil, ondan önce de var olan hatta tarih öncesine (M.Ö) kadar dayanan bir olgudur. Bir tür hikâye anlatımının bir parçasıdır¹. Ona göre şiddet, Mısır, Sümer, Minos ve Babil halklarının anlatılarından Homeros’un *İlyada*’sına, oradan *Eski Ahit* kitaplarına, Dante’nin *Cehennem*’ine, *Hamlet*’e, Halk tiyatrolarına, matbaanın icadıyla “suç kitapları”na ve günümüze gelene değin gazetelere, sinemaya ve televizyona hatta yeni iletişim teknolojilerine uzanan bir seyri vardır. Kısaca ona göre, şiddetin sahnelenmesi ve öyküleştirilmesi yeni değildir. Yeni olan, şiddetin yeni kitlesel iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla geniş kitlelere ulaşımının kolaylaşmasıyla ve sağladıkları sosyal değişikliklerle ortaya çıkan (ya da paralel giden) panik halidir (*ahlaki panik*). Özellikle film sektörü ve televizyon özelinde şiddet, kamuyu ve kamuoyunu meşgul eden bir hal alır. *Payne Fund* çalışmaları, bu dönemin ve bu korkunun somutlaşmış halidir ve sinema filmlerindeki şiddetin çocuk ve ergenler üzerindeki olumsuz etkileri üzerine çerçevesinde şekillenmiştir. Ve bu dönemlerde özellikle de A.B.D.’de konuya önemli bir duyarlılık vardı ve medyadaki şiddet denetim altına alınma çabasıydı. Sonraki süreçte (1960’lar ve sonrasında) filmlerde şiddet çok fazla sunulur oldu. Bu dönemler ve sonrasında ekrandaki şiddet, günümüzdeki medyada şiddet tartışmalarının temelini oluşturan bilimsel araştırmalara konu edildi.

¹ Şiddetin hikâye anlatımının bir parçası olduğu fikri hiç de yabancı değildir. Konula ilgili George Gerbner’in görüşlerine başvurulabilir.

Fakat David Trend'e göre bu araştırmalar ve bulgular, abartılıdır ve sorunludur. Hatta bu durum Trend'in ifadeleriyle: "1980'lerin ve 1990'ların büyük bölümünde Amerika'da medyada şiddetle gerçek dünyadaki şiddet arasındaki neden-sonuç ilişkisi hakkında sağlam bir akademik fikir birliği olarak görünen bir görüş yaygındı. Hatta 2000'lerin başında AMA, APA ve AACAP, şiddet görüntüleriyle gençlerdeki saldırganlık arasında doğrudan bir ilişki olduğunu belirten meşhur ortak açıklamayı yayınladı. Sonrasında ise, medya şiddeti konusundaki fikir birliğinin uydurma olduğu ortaya çıktı" (s. 42). Trend, dönemin önde gelen araştırmacılarının raporlarını ve bulgularını değerlendirir ve birçok bulgunun "zayıf nedensellik" içerdiğini, bazı bulguların zannedildiğinin aksine hipotezlerle desteklenmediğini ve bazılarının da "istatistiksel olarak zayıf bir ilişki" içerdiğini tespit eder (s. 59). Ve hatta bu konudaki rapor ve "itiraf"ları sunar (s. 57-61). Ona göre;

Genel olarak bakıldığında, medyada şiddetin "bilimsel" olarak anlaşılmasında iki büyük sorun vardır. Birinci sorun, karmaşık insan davranışları üzerinde çalışma yapmanın son derece zor olmasından kaynaklanır... İnsan şiddetini etkileyen pek çok unsur vardır: beyin kimyası, çevre, yetiştirilme tarzı, kültür ve çevresinde bulunulan şartlar. Bu unsurlardan herhangi biri üzerinde çalışmak başlı başına bir zorluktur. Buna bir de insanların medyayı tüketme, yorumlama ve medyadan etkilenme yollarının karmaşıklığını ekleyin. İnsanlar yalnızca bir televizyon programını ya da bir deodorant reklamını izleyip ardından robot gibi dışarı çıkarak bu deneyime göre davranmazlar. Aldıkları mesajdan zevk alırlar, onu değiştirirler, reddederler, görmezden gelirler, hatırlarlar ya da unuturlar. Bunun üzerinde nasıl çalışma yaparsınız? İkinci sorun mantıkla alakalıdır. Çoğu bilimsel araştırma, şiddet içerikli medya izlemekle davranışsal değişiklik arasında bir bağıntı olduğunu kanıtlamak için yola çıkar (s. 56-57).

Bağılantılı olarak Trend, medya şiddetinin zararsız olmadığını iddia etmediğini, ancak etkisinin görüldüğü gibi açıkça olmadığını vurgulayarak, şiddet ya da suçun altında yatan etkenlerin (psikolojik ve/ya sosyal) medyayı izlemekten daha etkili olduğunu belirtir. Ayrıca bu kitabında Trend, medyadaki şiddetin yok olacağını ve durdurmak için sürdürülen mücadelenin başarıya ulaşmayacağını belirtir. Çünkü ona göre, şiddet, "güçlü bir hayal sistemine dayanan ticari bir yapı içinde bulunmakta" ve bu hayaller de "insanların en derinlerinde bulunan arzu ve korkularıyla bağlantılı oldukları için ilgi ve popülerlik kazanmaktadır" (s. 19).

Dünyada olduğu kadar Türkiye'de de şiddet, korku ve panik oluşturacak kadar önemle ele alınan bir konudur. Özellikle de aile içi şiddet, okulda şiddet, gençler arasında şiddet, medya tarafından yoğun biçimde ele alınan ve haberleşti-

rilen konulardır. Bu konunun bir kısmıdır. Diğer kısmıysa medyada özellikle de yerli diziler vasıtasıyla (Kurtlar Vadisi, Ezel gibi) ekranda şiddet, toplumda var olan “gerçek” şiddetten çok daha fazla sunulmaktadır. Hatta yürütülen araştırmalardaki bulgulara göre, televizyon haberlerindeki şiddet, sosyal çevrede var olan şiddetten çok daha fazladır. Ve bu konular ilgili kurumlar, anne-babalar, eğitimciler ve akademisyenler tarafından ele alınmaktadır. Ne var ki, tüm çabalar medyada şiddeti durdurmayacaktır ancak “boş laflardan oluşan” *medyada şiddet efsanesi* devam edecektir.